
OHJAUSTOIMINNAN ARTENOMIN ROOLI PERHETYÖSSÄ

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2014

Tiia Laakso

LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Terapeuttinen pääaine

Tekijä

Tiia Laakso

Vuosi 2014**Työn nimi**

Ohjaustoiminnan artenomin rooli perhetyössä

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata kulttuurialan koulutuksen omaavaa ohjaustoiminnan artenomin roolia sosiaali- ja terveysalan moniammatillisen perhetyötä tekevän tiimin jäsenenä. Tutkimuksessa käsitellään ohjaustoiminnan artenomin tuomaa lisäarvoa perhetyön asiakkaille sekä työyhteisölle.

Tutkimustapana opinnäytetyössä oli fenomenologis-hermeneuttinen, jolla voitiin tutkia ja tulkita ohjaustoiminnan artenomin työn vaikutuksia asiakkaiden kokemusten kautta. Ohjaustoiminnan artenomin vaikutuksia moniammatilliseen työyhteisöön arvioitiin myös kriittisesti havaintoja ja aineistoa tarkastelemalla. Tarkastelua helpotti aineiston pitkäaikainen ja kriittinen käsitteleminen.

Tutkimusaineisto kerättiin vuosina 2010–2011. Aineisto koostui opintojen aikana tekijän toteuttamista projekteista, jotka suuntautuivat Hämeenlinnan alueella Kaste-hankkeen alaiseen hyvinvointineuvolaan sekä Perheneuvolan eroryhmään. Opinnäytetyössä käytetyt perhetyön projektit olivat luonteeltaan ennaltaehkäisevää sekä tuen tarvetta kartoittavaa perhetyötä moniammatillisen työyhteisön voimin.

Tutkimus nosti esiin ohjaustoiminnan artenomin vahvan roolin perhetyöntoimijana. Tutkimuksen mukaan ohjaustoiminnan artenomin ammattitaito korostuu erityisesti asiakastarpeiden ja perheiden tuen tarpeiden näkyväksi tekemisessä. Koko moniammatillinen tiimi hyötyi näistä havainnoista.

Avainsanat Ohjaustoiminta, perhetyö, moniammatillinen työyhteisö, kulttuuri ja hyvinvointi

Sivut

31

LAHDENSIVU

Degree Programme in Crafts and Recreation

Author	Tiia Laakso	Year 2014
Subject of Bachelor's thesis	Role of Bachelor of Crafts and Recreation in Family Work	

ABSTRACT

The aim of this study was to describe the role of a Bachelor of Culture and Arts from the Degree Programme in Crafts and Recreation in a multiprofessional family work team consisting of social and health care professionals. The thesis deals with the additional value a Bachelor of Culture and Arts brings to the clients and working team of family work.

The research approach in this thesis was phenomenological-hermeneutic, which enabled exploring and interpreting the effects of the work of a Bachelor of Culture and Arts through the clients' experience. The impact of the work of a Bachelor of Culture and Art on a multi-professional working community was also assessed through critical examination of observations and data.

The data to the thesis were collected in 2010-2011. The material consisted of projects implemented in the Hämeenlinna region, i.e. the welfare clinic and a group for divorced families at the family counselling clinic. These projects were a part of the national Kaste Programme. The projects used in the thesis provided preventive family work and assessed the families' need for support. The work was done by a multiprofessional working team.

The thesis brought out the strong role of a Bachelor of Culture and Arts in family work. According to the results, the expertise of a Bachelor of Culture and Arts was emphasized in making the needs of clients and the families' need for support visible. The whole multi-professional team benefited from these findings.

Keywords Crafts and recreation, family work, multi-professional teamwork, culture and wellness

Pages 31

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET.....	3
2.1	Tavoitteet.....	3
2.2	Tutkimuskysymykset	4
3	OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET	5
3.1	Moniammatillinen työyhteisö	5
3.2	Perhetyö.....	7
4	OPINNÄYTETYÖHÖN JOHTANEET PROJEKTIT.....	10
4.1	Ollaan yhdessä –ryhmä	10
4.1.1	Ryhmän taustaa ja tavoitteita.....	10
4.1.2	Ryhmän toiminnan rakenne.....	11
4.1.3	Työtehtävien jakautuminen	12
4.2	Puhuvat kädet	13
4.2.1	Projektin tausta ja tavoitteet	13
4.2.2	Tuokion rakenne	14
4.2.3	Työtehtävien jakautuminen	15
5	OHJAUSTOIMINNAN ARTENOMIN TUOMA LISÄ MONIAMMATILLISESSA TYÖYHTEISÖSSÄ	17
5.1	Ohjaustoiminnan artenomin menetelmäosaaminen	17
5.2	Vuorovaikutuksen arviointi.....	18
5.3	Kulttuurinen näkökulma asiakkaaseen.....	19
6	OHJAUSTOIMINNAN ARTENOMIN KOKEMUKSET MONIAMMATILLISESTA PERHETYÖSTÄ.....	20
6.1	Ohjaustoiminnan artenomina perhetyössä	20
6.1.1	Kulttuurisilla menetelmillä uusia havaintoja.....	21
6.1.2	Vuorovaikutuksen ohjaus	22
6.1.3	Itsetunnon vahvistuminen.....	23
6.1.4	Lapsen persoonallisuuden havaitseminen	24
6.1.5	Perheen oman toimintakulttuurin vahvuudet.....	25
6.2	Ohjaustoiminnan artenomina moniammatillisessa työyhteisössä.....	25
6.2.1	Yhteis- ja ryhmätyötaidot	25
6.2.2	Projektityöosaaminen	26
6.2.3	Poikkitieteellinen näkökulma	26
6.2.4	Ohjaustoiminnan artenomin merkitys	26
7	POHDINTA.....	28
7.1	Tutkimuksen luotettavuus	28
7.2	Tutkimustuloksen arviointi	28
7.3	Tutkimusaiheita jatkossa.....	29
7.4	Oma työskentely ja oppiminen.....	29
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Ennen ohjaustoiminnan artonomi opintojani olen työskennellyt useiden vuosien ajan lasten ja nuorten parissa monenlaisissa tehtävissä. Olen toiminut varhaiskasvatuksen puolella, kolmannen sektorin harrastetoiminnassa sekä nuorison vapaa-ajan tuottamisen parissa. Työelämässä olen kohdannut monenlaisia perheitä, joten työn kautta olen saanut myös hyvän kuvan niiden sisäisessä vuorovaikutuksessa ilmenevistä ongelmista. Työkokemuksieni kautta olen halunnut panostaa opinnoissani perheiden hyvinvoinnin tukemiseen.

Oma henkilökohtainen kiinnostukseni perheiden hyvinvointiin on ohjannut opintojani koko opiskeluajan. Olen kerännyt tietoa ja kokemuksia lasten, vanhempien ja koko perheen ohjaamisesta. Mielenkiintoni parantaa perheiden sisäistä vuorovaikutusta ja hyvinvointia on johdattanut minut kokoamaan opinnäytetyötäni perhetyön pariin.

Ohjaustoiminnan artonomiopintoihin liittyvät projektit olen tehnyt Hyvinvointi neuvola –hankkeeseen sekä perheneuvolan Ero-ryhmässä. Projekteissani on vahvasti ollut ajatus perheiden hyvinvoinnin lisäämisestä yhteisellä kulttuurisella toiminnalla. Olen käyttänyt ohjauksissani runsaasti erilaisia käsityömenetelmiä sekä toiminnallisia menetelmiä. Toiminnalla olen pyrkinyt perheen sisäisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja sitä kautta rakentamaan perheille parempaa arkea.

Opinnäytetyöni on jatkoa opinnoissani suorittamilleni projekteille perhetyön parissa. Laajojen projektien ansiosta minulle on kertynyt runsaasti aineistoa käsiteltäväksi ohjaustoiminnan artonomin tuottamasta kulttuurisen toiminnan merkityksestä perheiden hyvinvoinnille. Tutkimuksessani keskitynkin analysoimaan keräämääni aineistoa ja sen avulla kuvaamaan ohjaustoiminnan artonomin toteuttaman toiminnan tuomaa lisäarvoa perhetyölle.

Ohjaustoiminnan artonomin roolia perhetyön kentällä rakennan kokemuksieni perusteella. Projektini antoivat minulle paljon kokemuksia sekä toiminnan vaikutuksesta asiakkaiden hyvinvointiin että heille tarjottavan perhetyön muotoihin ja sisältöön. Näitä näkökulmia teen opinnäytetyössäni näkyväksi.

Opinnäytetyössäni kerron myös huomioista, joita olen tehnyt ohjaustoiminnan artonomin roolista perhetyön kentällä sosionomien, psykologien ja muiden perhetyötä tekevien ammattilaisten rinnalla. Työssäni tuon esille ohjaustoiminnan artonomin vaikutukset perhetyötä tekevän moniammatillisen tiimin toimintaan.

Työni alussa kerron opinnäytetyöni tavoitteista sekä käyttämistäni tutkimusmenetelmistä. Esittelen myös tutkimukseni keskeisimmät tutkimuskysymykset. Seuraavassa luvussa avaan tarkemmin työhön johtaneita projekteja ja niiden sisältöjä. Myöhemmin käyn läpi työni keskeisten käsitteiden teoriataustaa selventääkseni tutkimuksen teoreettista kontekstia. Käyn läpi

myös ohjaustoiminnan arteminin koulutuksen tuomaa ammattitaitoa moniammatillisen perhetyön näkökulmasta. Lopuksi puran omia kokemuksia ja havaintoja auki sekä ohjaustoiminnan arteminin vaikuttavuudesta perhetyöhön että arteminin läsnäolon vaikutuksesta moniammatillisen tiimin toimintaan. Lopuksi käyn vielä pohdintaa työni tuloksista.

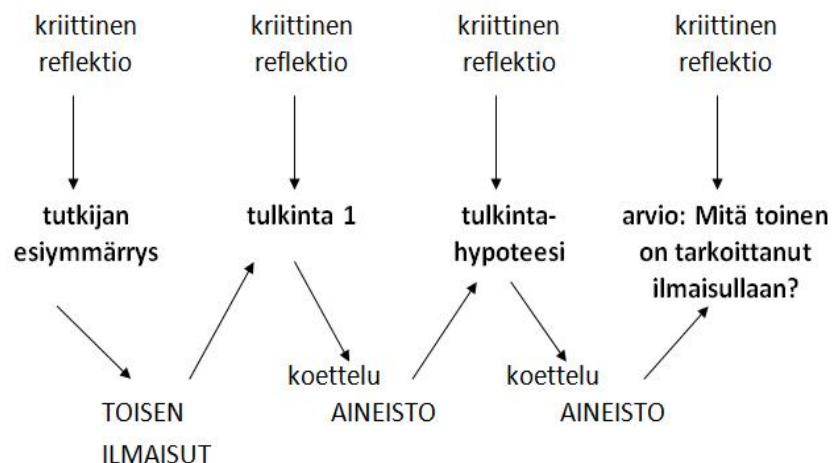
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyöni tutkimuksen keskeiset tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Käyn läpi myös opinnäytetyössäni käyttämää tutkimustapaa.

2.1 Tavoitteet

Tutkimuksessani on tavoitteena tuoda esiin se lisäarvo, jonka kulttuurialan ammattilainen voi sosiaalialan työympäristössä tuottaa. Pyrin tuomaan esiin ohjaustoiminnan artenomin mahdollisuudet toimia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa moniammatillisessa tiimissä rikastuttaen ja syventäen toiminnan muotoja ja mahdollisuuksia. Merkityksellistä on myös ohjaustoiminnan artenomin vaikutus perhetyön asiakastarpeiden ja tuen tarpeen arvioinnin lisäksi asiakkaiden kokeman virkistäytymisen arvioimiseen osana prosessia.

Opinnäytetyössäni toteutan fenomenologis-hermeneuttista tutkimusrakennetta, jonka käyttäminen ja sen oppiminen ovat myös itseni kannalta keskeisessä roolissa. Tutkimuksen kannalta on tärkeää päästä ymmärrykseen asiakkaiden alkuperäisestä kokemuksen maailmasta, vain sen kautta tutkimuksessa voidaan puhua ohjaustoiminnan artenomin toteuttaman kulttuurisen toiminnan tuottamasta lisäarvosta ja sen merkityksestä perhetyölle.

KUVIO 1 Hermeneuttinen kehä (Laine 2010)

Tavoitteenani opinnäytetyötä tehdessäni on myös toteuttaa itsekritiikkiä käyttämällä hermeneuttista kehää (kuvio 1) tutkimuksen välineenä. Hermeneuttisen kehän toteuttaminen tutkimustyössä on välttämätöntä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Oman esiymmärryksen ja tulkinnan kriit-

tin en arviointi ovat mahdollistamassa aineiston todennäköisintä ja uskotavinta tulkintaa (Laine 2010, 37).

Opinnäytetyössäni taustalla vaikuttaa myös opetusministeriön vuosille 2010–2014 lanseeraama Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma, jonka tavoitteena on yhdistää eri tieteenaloja työskentelemään yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Toimintaohjelman tavoitteena on antaa jokaiselle tasa-arvoinen mahdollisuus taiteen tekemiseen ja kokemiseen sekä tunnustaa kulttuurin mahdollisuus terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä suomalaisessa yhteiskunnassa (Liikanen 2010, 10–11).

Toimintaohjelmassa on mukana selkeitä toimenpide-ehdotuksia, joissa esitetään mahdollisuuksia ja ehdotuksia kulttuurin hyödyntämiseksi sosiaali- ja terveysalalla. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ohjelma sisältää myös vastuutahojen nimeämisen ja ohjelman toteutuksen aikataulun. Monissa toimenpide-ehdotuksissa ammattikorkeakoulut ovat vastuutahoina hankkeen toteuttamiselle.

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma sisältää 18 toimenpide-ehdotusta, joista erityisesti yksi on opinnäytetyöni taustalla. Toimenpide-ehdotus 15 sisältää kulttuuritoiminnan ja taidelähtöisten menetelmien integroimisen osaksi lastensuojelua ja sosiaalityötä. Ehdotuksessa painotetaan kulttuurin keinoin voimavarojen löytämistä ja kontaktien luomista. Ehdotuksen mukaan kulttuurialan asiantuntijoita tulisikin palkata sosiaali- ja terveydenhuollon erityistehtäviin.

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni keskeisin näkökulma on selvittää, mitä lisäarvoa ohjaustoiminnan artonomi voi perhetyölle tarjota sekä asiakkaiden että perhetyöntekijöiden kannalta. Ratkaisevaa on ottaa huomioon saadaanko sosiaali- ja terveysalan työympäristössä toteutetuilla kulttuurisilla menetelmillä tuotettua perhetyölle uutta sisältöä vai onko sen pääasiallinen merkitys lähinnä olla muun perhetyön rinnalle tuotettua virkistys- tai vapaa-ajantoimintana.

Tutkimukseni avainkysymyksenä on, mikä on ohjaustoiminnan artonomin rooli perhetyössä. Kysymykseen haen vastauksia selvittämällä, kuinka perhetyötä voidaan tehostaa kulttuurisia menetelmiä hyödyntämällä sekä kuinka ohjaustoiminnan artonomi kulttuurialan ammattilaisena voi vaikuttaa asiakkaiden hyvinvointiin.

3 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytetyössäni keskeisiä käsitteitä ovat moniammatillinen työyhteisö, kulttuuri ja hyvinvointi, ohjaustoiminta, kulttuuriset menetelmät, perhetyö ja vuorovaikutus.

3.1 Moniammatillinen työyhteisö

Moniammatillisuus voi tarkoittaa sekä yhdessä työskentelyä, jolloin tieto, valta ja asiantuntijuus on jaettu, että eri ammattilaisten yhteistyötä, jolloin ammattien perinteiset työnjaot ovat voimassa (Kihlman 2005, 102–103). Ohjaustoiminnan artonomin rooli perhetyölle on uusi, joten yhteistyö syvenee helposti yhdessä työskentelyksi. Opinnäytetyössäni moniammatillisella yhteistyöllä kuvataankin eri ammattilaisten yhdessä työskentelyä ta-savertaisina toimijoina.

Tehdessäni huomioita perinteisiä raja-aitoja rikkovan ammatillisen tiimin toiminnasta olen tehnyt myös monia huomioita haasteista, jotka estävät eri ammattialojen välisen yhteistyön syventymisen hyväksi vuorovaikutteiseksi tiimiksi. Joskus yhteistyö voidaan kokea moniammatilliseksi ja sujuvaksi; tarkempi arviointi voi tuoda kuitenkin aina esiin ongelmat salassapidossa, tiedonkulussa ja ammattilaisten eriarvoisuudessa (Kihlman 2005, 95). Tiimillääistenkin on usein siis vaikeaa arvioida omaa yhteistyötään ja sen onnistumista.

Usein työyhteisöissä lisä- ja täydennyskoulutetaan henkilöstöä uusien taitojen oppimiseksi. Erityisesti moniammatillinen yhteistyö vaatii yhteistyötaitojen opiskelua, jotta moniammatillisuus näkyisi käytännössä (Veijola 2004, 20). Usein lyhytaikaisissa moniammatillisissa projekteissa yhteistyökoulutukseen ei kuitenkaan työyhteisöissä pystytä tarjoamaan resursseja, joten oppiminen tiimityöhön jää kokemukselliseksi. Lisä- ja täydennyskoulutukset eivät yksinään ole vastaus laadukkaalle moniammatillisen yhteisön toiminnalle, sillä jokaisen uuden tiimin täytyy oppia ja sisäistää oma mallinsa yhteistyölle. Yhteistyön kokemuksellinen oppiminen vaatii tiimiltä rakentavaa työtettä ja voimavarasuuntautuneisuutta (Veijola 2004, 20–21).

Koulutuksen ja ammattilaisten oman motivaation lisäksi työyhteisön panostus moniammatilliselle työlle on erityisasemassa. Moniammatillinen työ tarvitsee onnistuakseen myös työyhteisöltä moniammatillisuuteen varattuja resursseja, ja työyhteisön tulisi luoda sille jonkinlaiset rakenteet (Kihlman 2005, 102). Jos työlle ei rakenneta puitteita eikä anneta riittäviä mahdollisuuksia sen toteuttamiselle, ei moniammatillinen yhteistyö voi käytännössä toimia.

Moniammatillisuuden käyttämiselle on vahvat perusteet. Veijola (2004, 30) kertoo moniammatillisuuden tuottavan kykyä ratkaista yhdessä ongelmia ylittämällä tieteenalojen rakenteet ja etsimällä yhteisiä toimintaperiaatteita. Monia ammattikuntia on kritisoitu omaan alaan ja sen totuttuihin

toimintamalleihin jumiutumisesta, mutta laaja-alainen työtiimi tuo toiminnalle moniulotteisen näkökulman. Perhetyössä moniammatillisuus on jo aiemmin näkynyt sosiaalialan ammattikuntien ja psykologien välisenä yhteistyönä. Kulttuurialan edustajana ohjaustoiminnan artonomi laajentaa moniammatillisen tiimin toimintaa.

Ryhmätyön ideasta kehittynyt tiimi toimii parhaillaan tietoa jakaen ja tasavertaisesti, kuitenkin totuus on usein moniammatillisuuden toimimisen hämärtäminen ja yhden ammattilaisen sana painaa työskentelyssä (Kihlman 2005, 98). Erityisesti perinteisesti rinnakkain työskennelleet ammattilaiset pitävät helposti kiinni omien alojensa raja-aidoista, joten roolit jäävät virheellisesti päälle myös tiimeissä. Ohjaustoiminnan artonomit ovat ammattilaisina uusia toimijoita perhetyön kentällä, joten tiimissä heillä ei ole paineita pitää kiinni vanhoista ammatin reviiereistä.

Vaikka moniammatillisuuden tuomat hyödyt toiminnalle ovat kiistattomat, ei yhteistyö ole aina ongelmaton. Ristiriidat ovat vielä hyvin tavallisia. Moniammatillisuuden suurimmat esteet ovat epäluulo, vihamielisyys ja väärinymmärrykset; myös ammatillinen kilpailu aiheuttaa ongelmia tiimin toiminnassa. Osa tiimityön ongelmista on aitoja, mutta osa on myös virheellisiä myyttejä, jotka tulisi poistaa yhteistyön tieltä. (Veijola 2004, 31.) Yhteistyö esimerkiksi sosionomien ja ohjaustoiminnan artonomien kesken voi muodostua haastavaksi, sillä kokemuksesta olen huomoinut, että sosionomien ja artonomien koulutukset on usein esitetty rinnasteisina ja samoja työtehtäviä on voinut hakea molemmilla koulutuksilla. Tällöin ammattikuntien edustajien välille on voinut muodostua kateutta ja epäluuloa. Vaikka artonomin ja sosionomin työnkuvat sekä heidän käyttämänsä menetelmät voivat monesti olla samankaltaisia, tulee kuitenkin muistaa, että he edustavat kokonaan eri ammattialoja tuoden näin moniammatilliseen tiimiin oman näkökulmansa. Tiimin toiminnalle onkin erittäin rikastuttavaa, että sama työ voidaan nähdä erilaisista toiminnan lähtökohdista.

Moniammatillisen yhteistyön esteenä ovat vanhat käsitykset ammattikuntien vastuiden rajoista. Nämä estävät toimijoita puuttumasta toistensa tehtäviin ja sen myötä yhteistyön kehittyminen vaikeutuu. (Kihlman 2005, 95.) Perhetyön kentällä ammattilaisten koulutukset ovat olleet hyvin eritaivoin arvostettuja. Moniammatillisen työtiimin voi olla haastavaa ottaa käsitteilyyn ja kriittiseen keskusteluun esimerkiksi psykologin näkemystä ja näkökulmaa ja tehdä siihen huomioita oman ammatinsa näkökulmasta.

Moniammatillisen toiminnan rakentuminen vaatii tiimiläisiltä vahvaa oman ammattitaidon tunnistamista sekä avointa keskustelua (Veijola 2004, 31). Tämä on erityisen tärkeää, kun ammatinkuvat ovat lähellä toisiaan, kuten ohjaustoiminnan artonomeilla ja sosionomeilla. Onkin tärkeää, että tiimin toimijat avaavat oman ammatillisuutensa ja tuovat sen koko työyhteisön tietoisuuteen. Tällöin voidaan yhteistyössä tuoda esiin jokaisen ammatin vahvuuksia avuksi tiimin toimintaan. Ammatinkuvien avaaminen poistaa myös ongelman, joka voi vaivata perhetyön kentällä pitkään olemassa olleita moniammatillisia työyhteisöjä, joissa ammattikuntien väliset työtehtävien jaot ovat olleet toimijoille selvillä. Tällöin ongelmaksi muodostuu luulo siitä, että tiimiläiset tietävät toistensa ammatinkuvien sisällön.

Kun työyhteisöllä on selvillä jokaisen tiimiläisen ammattitaito ja sen sisältö, voidaan yhdessä lähteä rakentamaan hyvää yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Eri ammattialojen oppiessa olemaan hyvässä vuorovaikutuksessa keskenään syntyy yhteistyölle vapautunut ilmapiiri, jolloin ammattilaiset voivat jakaa kokemustietoaan ja oppia toisilta uusia näkökulmia (Kihlman 2005, 102-103). Parhaimmillaan moniammatillisuus antaa tiimiläisille mahdollisuuden keskittyä ydinosaamiseensa sekä jakaa vastuuta. Tehtävän kannalta moniammatillinen toiminta mahdollistaa laaja-alaisempien sekä syvällisempien työtulosten syntymisen. Hyvän moniammatillisen yhteistyön seurauksena ammattien rajat ja roolitukset hälvenevät.

Moniammatillisessa työyhteisössä toimittaessa tiimiläisten koulutustaustojen erilaisuus näkyy valmiuksissa toimia yhteistyössä toisten ammattilaisien kanssa (Veijola 2004, 20). Perinteiset koulutusalat, joista valmistutaan tiettyyn työyhteisöön oman alan edustajien rinnalle, ovat moniammatillisessa tiimissä erilaisessa asemassa uusien poikkitieteellisten koulutusten kanssa. Ammattilaiset joutuvat moniammatillisessa tiimissä sopeutumaan uuteen tilanteeseen, jossa heidän itsenäinen päätöksentekomahdollisuutensa vähenee, mutta toisaalta he pääsevät nauttimaan yhteistyön tuomista muista eduista (Veijola 2004, 31).

Moniammatillisen tiimin toimintaa edistää hyvä vuorovaikutus sekä tehtävien ja toimintojen tarkoituksenmukaisuus (Veijola 2004, 31). Koska yhteiskunnassamme on totuttu tietynlaiseen toimintakulttuuriin, jossa ammattilaiset toimivat itsenäisesti tai oman ammattikunnan muodostamissa työtiimeissä, joudutaan usein perustelemaan moniammatillisen työn tarpeellisuutta. Erityisesti tiimin jäsenten itse tulee ymmärtää, että heidän moniammatillinen tiiminsä voi tuottaa tehtävälle työlle ja asiakkaalle lisäarvoa. Tällöin tavoitteen asettelulla on tärkeä asema motivoitaessa ammattilaisia toimimaan yhdessä. Moniammatillisen toiminnan lähtökohtana tulee olla yhteinen tulkinta toiminnan tavoitteista ja arvoista sekä samankaltainen ihmiskäsitys (Veijola 2004, 31). Yhteinen tavoite, johon ammattilaiset pyrkivät samankaltaisten ihmiskäsitysten kautta, antaa mahdollisuuden tehostaa työtä ja näin ollen syventää sekä laajentaa tavoitetta ja siten tehdä työstä myös tekijöille antoisampaa.

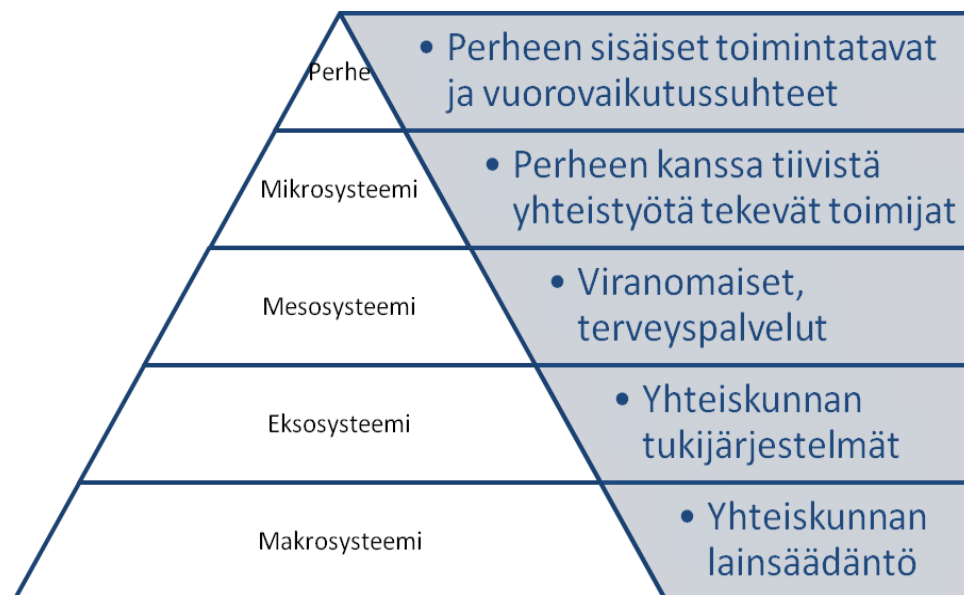
3.2 Perhetyö

Perhetyö on perheille suunnattua kokonaisvaltaista tukea, jota toteutetaan sosiaalialalla pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Perhetyön tavoitteena on vahvistaa perheiden arjesta selviytymistä tukemalla heidän omien voimavarojen käyttöönottoa. Sosiaalialan tavoitteena on perhetyön avulla vähentää lastensuojeluasiakkuuksia.

Perhetyötä on monenlaista ja sitä määritellään monin eri tavoin. Ongelman määrittelylle aiheuttavat käytettävien menetelmien ja toimintamuotojen erilaisuus. Kunnista riippuen määrittelyt vaihtelevat, joissakin kunnissa perhetyötä tehdään asiakkaiden kotona, keskustellen tai arjen toiminnoissa tukien. Tässä opinnäytetyössäni käsittelen perhetyötä perheen sisäistä hyvinvointia lisäävänä toimintana, jonka tavoitteena on auttaa perhettä luo-

maan käyttöönsä uudenlaiset toimintamallit helpottamaan jokaisen perheenjäsenen jaksamista arjessa.

Perhetyössä korostuu moniammatillisen tiimin työote. Arjessa tukemisen tulee lähteä perheen omista lähtökohdista, joista moniammatillinen työyhteisö löytää perheen vahvuudet ja voimavarat. Kun perhetyö viedään riittävän lähelle asiakkaiden arkea, he kokevat saavansa perhetyöstä konkreettista hyötyä, mikä auttaa asiakkaiden sitoutumista prosessiin. Perheen vahvuuksien ja voimavarojen hyödyntäminen auttaa perhettä suhtautumaan positiivisesti perhetyöhön ja motivoitumaan toimintaan. Motivoituneessa perheessä voidaan perhetyön avulla saada aikaiseksi pysyviä muutoksia perheen toimintatapoihin.

KUVIO 2 Ekokulttuurinen teoria korostaa perheen suhteita yhteiskunnan eritasoille ja niiden vaikutusta perheen hyvinvointiin.

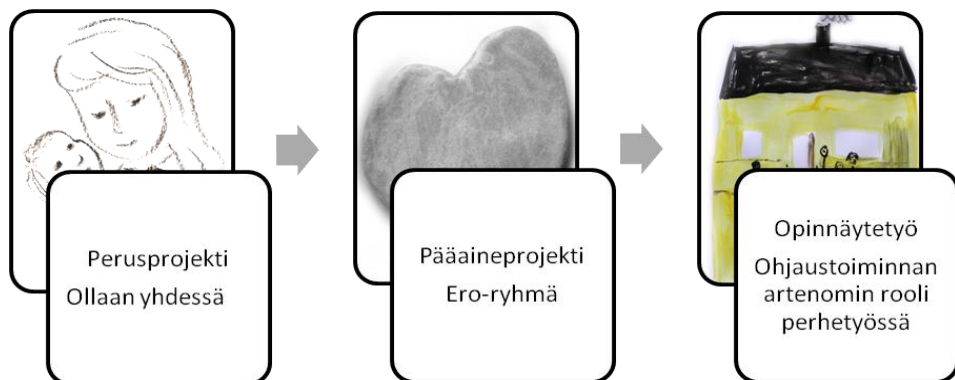
Yhdysvalloissa CHILD-tutkijaryhmän kehittämän ekokulttuurisen teorian mukaan perheet eivät ole vain perhetyön kohteita vaan ympäristönsä kanssa aktiivisesti toimivia yksiköitä. Siksi perhetyössä moniammatillinen työyhteisö on perusteltu. (Veijola 2004, 26.) Moniammatillisessa työyhteisössä on luontevaa lähestyä perhettä tapauskohtaisesti yksilölliset tarpeet ja tilanteet huomioon ottaen. Perheet tekevät päätöksiä ja valintoja ympäristöstään saamien vaikutteiden kautta ottaen huomioon omat voimavarat ja rajoitukset (Veijola 2004, 27). Perhetyön onnistumisen keskeisiä edellytyksiä ovat näiden voimavarojen ja rajoitusten näkyväksi saattaminen eri menetelmiä hyödyntäen.

Ekokulttuurisen teorian mukaan perheen omat kulttuuriset arvot antavat sen viitekehyksen, jonka sisällä perhe on halukas toimimaan hyvinvointinsa edistämiseksi (Veijola 2004, 27). Onnistuneen perhetyön lähtökohtana onkin perheen oman arvomaailman ja toimintakulttuurin näkyväksi tekeminen, jotta perheen kuntoutukseen tähtäävä toiminta vastaisi perheen

omaa arvomaailmaa. Perheen toimintakulttuurin muuttuminen tulee tapahtua vähitellen, jotta perheen motivaatio ja halu toimintaan pysyisivät yllä. Lisäksi moniammatillisen perhetyön tulisi ottaa huomioon yhteiskunnassa vallitsevien ilmiöiden havaitseminen ja ymmärtäminen, jotta toiminnassa ymmärretään perheen valintoja ohjaavat olosuhteet.

4 OPINNÄYTETYÖHÖN JOHTANEET PROJEKTIT

Tässä luvussa kerron aiemmin opintojeni aikana tekemistäni projekteista. Ohjaustoiminnan artenomin opintoihin kuuluvat perusprojekti sekä pääaineprojekti. Projektini liittyivät molemmat perhetyöhön ja niitä olen käyttänyt aineistona tutkimustani tehdessä. Projekteissani tein paljon havaintoja ja huomioita sekä asiakkaiden suhtautumisesta ohjaustoiminnan artenomin järjestämään toimintaa kohtaan sekä moniammatillisen tiimin saamaa lisäarvoa toiminnasta.

KUVIO 3 Prosessini projekteista opinnäytetyöhön

4.1 Ollaan yhdessä –ryhmä

Toteutin toisen vuoden opintoihin kuuluvan perusprojektin jo ensimmäisen opiskeluvuoden aikana itsenäisenä suorituksena. Projektini liittyi Hämeenlinnan neuvoloissa toimineeseen hyvinvointineuvola –hankkeeseen, joka oli osa kansallista sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmaa Kastetta. Käytännön toiminta tapahtui Jukolan neuvolan alla psykologin kanssa toteutettuna Ollaan yhdessä –ryhmänä.

4.1.1 Ryhmän taustaa ja tavoitteita

Lähtökohtana projektille toimi aiemmat kokemukseni lapsi–vanhempisuhteista ja tekemistäni huomioista lasten itsetunnon ja vanhempi–lapsisuhteen välillä. Olin havainnut vaikutusten tulevan esiin erilaisten käytösongelmien kautta läpi koko lapsuuden ja nuoruuden. Olin tutustunut myös Tuulikki Kääriäisen tutkimukseen (2004) lapsi–vanhempisuhteen vaikutuksista myöhempään elämässä selviytymiseen. Halusin toteuttaa neuvolatyön tueksi vertaistukea ja yksilöllistä tukea tarjoavan pienryhmän, joka auttaa äitejä elinikäisessä vanhemmuuteen kasvussa. Vanhemmuuteen kasvun tueksi ryhmäläiset saivat vielä oman havaintovihon matkallaan kohti haluamaansa vanhemmuutta.

Ryhmä koottiin neuvolan asiakkaista, joilla oli jonkin verran ongelmia vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutussuhteessaan. Ensin ryhmän tavoitteena oli kerätä yhteen vain vähän tai ei lainkaan ongelmista kärsiviä perheitä, mutta asiakaskuntaa muutettiin tarjokkaiden mukaan. Ryhmään hakeutui äiti-lapsipareja sekä terveydenhoitajan ohjaamina että mainoksesta kiinnostuneina. Alkuhaastattelujen perusteella valitsimme psykologin kanssa neljä äiti-vauva-paria mukaan projektiin. Valintaan vaikuttivat vauvan ikä, äidin halu sitoutua ja keskinäisen vuorovaikutuksen vallitseva tilanne.

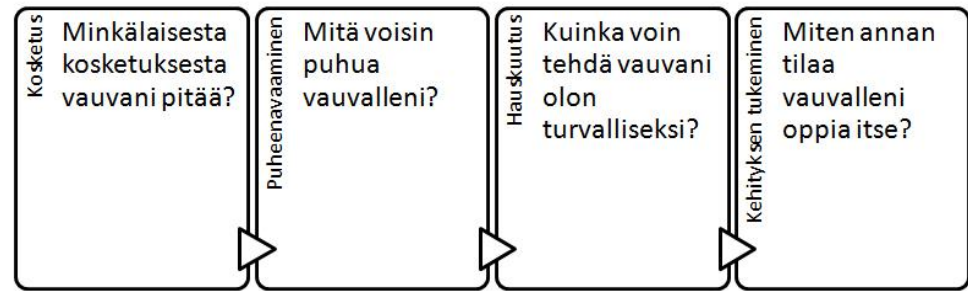
Ryhmän toiminnan tavoitteena oli tukea äitejä vanhemmuudessa parantaen äitien ja heidän vauvojensa välistä vuorovaikutusta. Pitkäaikaisten vaikutusten toivotaan näkyvän lasten elämänhallinnan lisääntymisenä ja lasten parantuneina vuorovaikutustaitoina (Niemelä, Siltala & Tamminen 2003, 433–434). Lisäksi tavoitteissa oli tukea ja rohkaista äitejä toimimaan vanhempana omalla persoonallisella tavallaan, sillä täydellistä vanhemmuutta ei ole olemassakaan (Niemelä, Siltala & Tamminen 2003, 16). Persoonalliseen vanhemmuuteen tukeminen auttaa äitejä myös jatkossa toimimaan perhettä yhdistävällä tavalla, jolloin perhetyön tarvetta ei ilmene.

4.1.2 Ryhmän toiminnan rakenne

Ollaan yhdessä -ryhmä tapasi neljä kertaa toiminnallisissa tuokioissa, jotka olivat kukin rakennettu tietyn teeman ympärille. Tapaamiset noudattivat samankaltaista kaavaa, jotta toiminnalle saatiin luotua pysyvyyttä edustava runko, joka auttoi luottamuksen rakentumisessa. Toiminnassa ensiarvoisen tärkeä oli luoda luottamusta ja onnistumisen kokemuksia jokaiselle ryhmässä olleelle äidille.

Tuokioiden tavoitteena oli auttaa äitejä havainnoimaan oman lapsen persoonallisia mieltymyksiä ja erilaisuutta sekä omaan äitiin että toisiin lapsiin verrattuna. Äidin ja lapsen hyvän vuorovaikutuksen edellytyksenä on ymmärtää kummankin olevan erillisiä yksilöitä, joilla on omat mieltymykset ja tarpeet, vasta silloin voidaan toinen ottaa huomioon itsenäisenä ja tasavertaisena vuorovaikutuskumppanina.

Teemat ohjaustuokioihin olin valinnut itse. Ajatuksena oli nostaa esiin vuorovaikutussuhteen kannalta merkityksellisiä teemoja. Teemoja valitsani olin tutustunut theraplay-menetelmään, joka kehittää lapsen ja hoitajan välistä vuorovaikutusta. Käsiteltävät aiheet olivat kosketus, puheenavaaminen, hauskuutus sekä kehityksen tukeminen. Näiden teemojen kautta saimme läpikäytyä lapsen ja vanhemman suhdetta useista näkökulmista.

KUVIO 4 Ollaan yhdessä -ryhmän teemat sisälsivät syvällisiä teemoja.

Vaikka ryhmässä käsiteltiin erittäin syvällisiä teemoja ja tavoitteet olivat elinikäisen hyvinvoinnin ja elämäntilanteen parantaminen, ei ryhmässä luennoitu, vaan keskityttiin toimintaan. Toiminnallisuus oli menetelmä, jonka avulla äitien ja lasten vuorovaikutukseen päästiin vaikuttamaan suoraan ilman teoreettista luennointia. Tuokion rakenne tuki ajatusta antaa äideille käsitys vuorovaikutuksen syntyvän konkreettisten tekojen ja toimintojen kautta.

Jokainen tapaamiskerta videoitiin kahdella videokameralla. Kävin läpi jokaisen nauhan ja etsin kohtauksia, joissa äideillä ja vauvoilla oli hyvä vuorovaikutustilanne. Videokohtaukset käytiin yksilöllisesti läpi jokaisen äidin kanssa. Äidille näytettiin tilanne, jossa hänellä oli hyvä vuorovaikutus vauvansa kanssa. Äidin pyydettiin muistelevaan, miltä tilanne oli hänestä tuolloin tuntunut ja miten hän sen siinä tilanteessa koki. Lisäksi äidin kanssa käytiin läpi, miltä tilannetta tuntui katsoa jälkeenpäin.

Koska tuokioissa ei ollut teoreettista tietoa ja monet äidit kokivat sitä tarvitsevansa, halusin tuoda Ollaan yhdessä -ryhmäläisille myös kirjallista materiaalia. Äidit saivat itselleen äitien vihkot, joissa he pystyivät vielä syventämään teemaa itsenäisesti henkilökohtaisista tarpeistaan. Vihossa oli tilaa kirjata havaintoja lapsestaan sekä käydä läpi omia tunteitaan lastaan kohtaan.

4.1.3 Työtehtävien jakautuminen

Ollaan yhdessä -ryhmä toteutettiin moniammatillisella työotteella eri alojen näkökulmia yhdistäen. Itse edustin ohjaustoiminnan artonomin näkökulmaa ja työparinani toimi psykologi. Hän toimii kehittäjä-psykologina Hämeenlinnan kaupungin kehittämissyksikössä. Psykologin vastuualuetta oli Kaste-hankkeen alainen hyvinvointineuvola.

Toiminnan suunnitteluvaiheessa kävimme läpi selkeän työnjaon. Sovimme, että ohjaustoiminnan artonomi suunnittelee toiminnallisen ryhmän ja luo sille tavoitteet. Tilan ja välineistön hankintavastuu oli psykologilla, sillä ryhmästä syntyneet kulut katettiin hyvinvointineuvolan varoista. Vastuu markkinoinnista jaettiin ohjaustoiminnan artonomin ja psykologin välille siten, että artonomi tuottaa sisällön ja psykologi viestittää tiedon eteenpäin neuvolayhteisössä. Myös asiakashaastattelut päätettiin tehdä yhteistyössä.

Ryhmän toiminnallisesta ohjauksesta vastuu annettiin ohjaustoiminnan artonomille ja psykologin rooli olisi olla paikalla havainnoimassa ryhmäläisten vuorovaikutusta.

Työnjako antoi moniammatilliselle toiminnalle selkeän roolituksen, jonka mukaan toimiminen oli helppoa. Tehtävien jako esti turhien päällekkäisten toimintojen syntyminen ja toisaalta varmisti kaikkien tehtävien tekemisen. Tehtävien jaon selkeys lisäsi tiimin sisäistä luottamusta ja rakensi hyvän ja toimivan työilmapiirin.

4.2 Puhuvat kädet

Ohjaustoiminnan pääaineopintoihin kuuluu työelämäyhteyteen liittyvä projekti, jossa sovelletaan tutkivaa ja kehittävää otetta. Oma projektini oli terapeutin pääaineen mukaisesti hyvinvointia ja kuntoutusta edistävä. Toteutin projektini osana Hämeenlinnan perheneuvolassa järjestettyä eroryhmää. Eroryhmä toteutettiin Hämeenlinnan perheneuvolan, Vaahteramäen perhetyön ja Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan yhteistyönä.

4.2.1 Projektin tausta ja tavoitteet

Projektin lähtökohtana olivat aiempien työkokemusten aikana tekemäni huomiot lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen hyvinvoinnille. Halusin vaikuttaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutukseen antamalla siihen uusia välineitä. Pääaineopintoihini oli kuulunut yhtenä tehtävänantona teosvaihto, joka oli minulle erittäin vaikuttava kokemus. Osallistuessani teosvaihtoon huomasin, kuinka ihmisten teokset saavat syvemmän merkityksen ja tekijät voivat kokea toisestaan jotakin enemmän kuin sanoin voi kuvata.

Eroryhmiä oli Hämeenlinnan alueella toiminut aikaisemminkin, mutta lähinnä vain aikuisille tai vain lapsille suunniteltuina. Suuri kysyntä vertaistukea tarjoaville ryhmille oli luonut tarpeen, johon Hämeenlinnan alueen perhetyötä tekevät yksiköt halusivat vastata. He olivat käyneet tutustumassa Tampereella käytössä olleeseen eroryhmämuotoon, jossa vanhempi ja lapsi osallistuivat ryhmään yhdessä. Toiminnan suunnittelussa oli otettu huomioon sekä lasten että vanhempien tarpeet.

Asiakkaat ryhmään valittiin eri toimijoiden asiakaskunnasta, eli perheet olivat jo perhetyön piirissä ennen ryhmään osallistumista. Perheiden valintaan vaikuttivat lapsen iän lisäksi eron vaihe, vanhempien välinen suhde sekä perheen halu sitoutua ryhmään. Lapsen tuli saada myös molempien vanhempien suostumus ryhmään osallistumisesta. Asiakkaiden valinnasta vastasivat perhetyön tekijät ja psykologit.

Vertaistuen lisäksi eroryhmän tarkoituksena oli auttaa vanhempien erosta kärsiviä lapsia kohtaamaan eron sekä antaa vanhemmalle voimavaroja käsitellä asiaa lapsen kanssa. Eroryhmässä vanhemmat ja lapset toimivat osaksi omissa ryhmissään ja osin yhdessä. Vanhempien ryhmä pyrki ym-

märtämään lapsen huolia ja murheita, jotta he voisivat tukea lapsen selviytymistä.

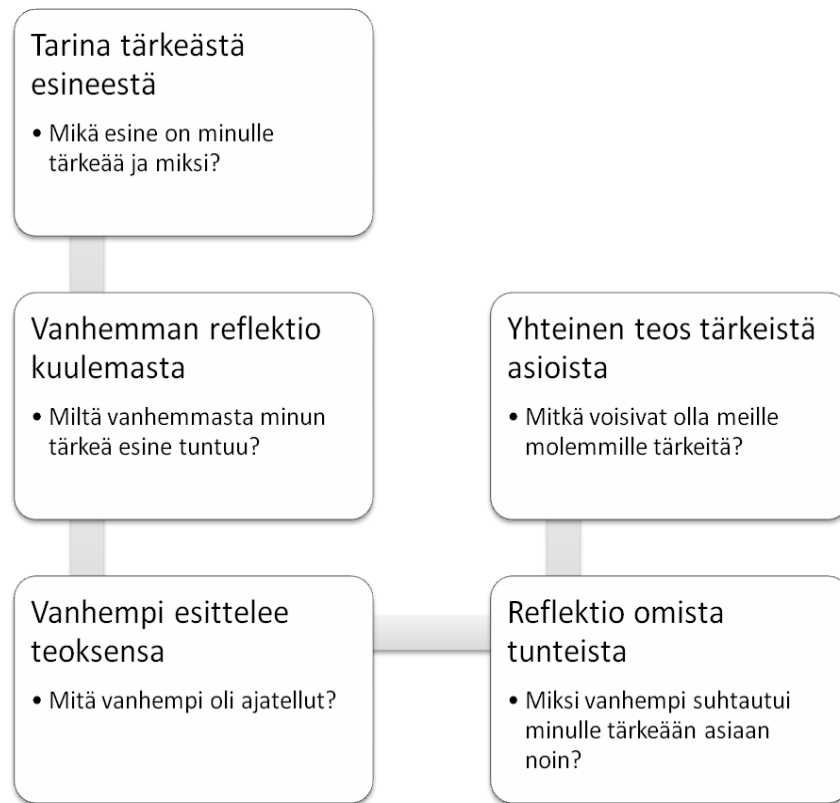
Lasten ryhmän toiminnan pääpainona oli antaa heille keinoja käsitellä eroa ja siihen liittyvien tunteiden tunnistamista. Lapsen kannalta tämä oli erittäin tärkeää, sillä lapsen on vaikea ymmärtää vanhemman muuttuneita asenteita ja niihin johtaneita syitä, vanhempien aloittaessa eronjälkeistä uutta elämää (Arajärvi & Koski 1986, 44–45). Lasten itsetunnon kasvatamisella ja oman paikan löytämisellä oli ryhmässä myös oma tärkeä merkityksensä.

4.2.2 Tuokion rakenne

Oma projektini oli osa eroryhmän yhteistä toimintaa. Puhuvat kädet -tuokion tavoitteena oli lisätä vuorovaikutusta ja toisen ymmärtämistä lasten ja vanhempien välillä tuomalla heille mahdollisuuden käyttää uudenlaista kommunikaatiokeinoja. Asiakkaiden suuntaan korostettiin Puhuvat kädet -tuokion olevan irrallaan muusta toiminnasta. Tuokion oli tarkoitus tuntua asiakkaista päivää keventävältä harrastetoiminnalta, jonka merkitystä heidän arvioimisekseen ei millään tavalla tuotu esiin.

Puhuvat kädet -tuokiassa tarkoituksena oli kädentaidollisten menetelmien kautta avata mahdollisuus reflektoida tunteitaan ja ajatuksiaan. Teosvaihto antoi näin ollen vanhemmalle ja lapselle uuden keinon vuorovaikutussuhteensa laajentamiseksi ja syventämiseksi. Teosvaihto antoi mahdollisuuden reflektoida omaa kokemusmaailmaa sekä tuntea empatiaa toista kohtaan. Empatia auttaa ymmärtämään ympäröivää sosiaalista järjestelmää (Talib 2002, 61). Tämä auttoi sekä lasta että vanhempaa jäsentämään omaa paikkaansa avioeron jälkeisessä elämässä.

Teosvaihdossa lähdettiin liikkeelle kummallekin tärkeästä esineestä, eli sekä lapsi että vanhempi pääsivät kertomaan itselleen merkityksellisestä asiasta ja avaamaan siten sisimpäänsä toisilleen. Vanhempien ja lasten tehtävänä oli tuottaa käsin oma reflektio toisen kertomukseen. Kuuntelulla oli erittäin vahva rooli työskentelyn etenemisessä. Vanhemman ja lapsen teokset yhtyivät teosvaihdon lopuksi yhteiseksi tärkeiden asioiden kuvaamiseksi, jossa yhteistyössä tehdyssä maalauksessa pääsi kummankin tärkeimmät asiat kohtaamaan toisensa.

KUVIO 5 Teosvaihdon prosessikuvaus lapsen näkökulmasta

4.2.3 Työtehtävien jakautuminen

Moniammatillisuus oli merkittävässä roolissa koko ryhmän toiminnan kannalta, sillä mukana oli perhetyöntekijöitä ja psykologeja useista työyhteisöistä sekä ohjaustoiminnan artonomi. Eroryhmän suunnittelusta ja toteutuksesta oli ensimmäiset päätökset tehty jo vuosi aikaisemmin. Yhteisen ajan puute oli kuitenkin siirtänyt projektin toteutumista eteenpäin. Projektissa korostuikin laajan työtiimin toiminnan haastavuus.

Laajan moniammatillisen ja eri työyhteisöjä yhdistävän toiminnan suunnittelu aloitettiin tarkentamalla toiminnan tavoitteet ja periaatteet eroryhmän toiminnalle. Eroryhmä rakennettiin Tampereella toimineen eroryhmän toiminnalle, johon osa projektiin osallistuvista perhetyöntekijöistä ja psykologeista oli käynyt tutustumassa. Valmis malli eroryhmälle teki toiminnan suunnittelun selkeämmäksi. Koko suunnittelutiimi oli mukana suunnittelemassa toiminnan teemoja ja käytännön toteutuksen aikataulusta.

Suunnitteluvaiheessa tiimi jakoi myös vastuuta toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Ryhmän rakenteeseen kuului vanhempien ja lasten jakaminen erillisiin työpajaryhmiin, joita vetivät perhetyöntekijä ja psykologi. Koko eroryhmää toteuttavan tiimin sisällä näiden erillisten ryhmien toiminnan suunnittelu vastuu jäi niiden vetäjille. Eroryhmän mukana toteutetun teosvaihdon suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi ohjaustoiminnan artonomi.

Mainonnan ja markkinoinnin sekä asiakaskunnan kartoituksen ja asiakasvalinnan vastuu oli mukana olevien työyhteisöjen edustajilla. Tilojen ja ruokien hankinnasta vastasi Hämeenlinnan perheneuvola. Materiaalien ja tarvikkeiden hankinnasta vastasi kutakin toimintaa vetävä ohjaaja. Toiminnasta aiheutuneet kustannukset oli jaettu mukana olevien työyhteisöjen kesken.

5 OHJAUSTOIMINNAN ARTENOMIN TUOMA LISÄ MONIAMMATILLISESSA TYÖYHTEISÖSSÄ

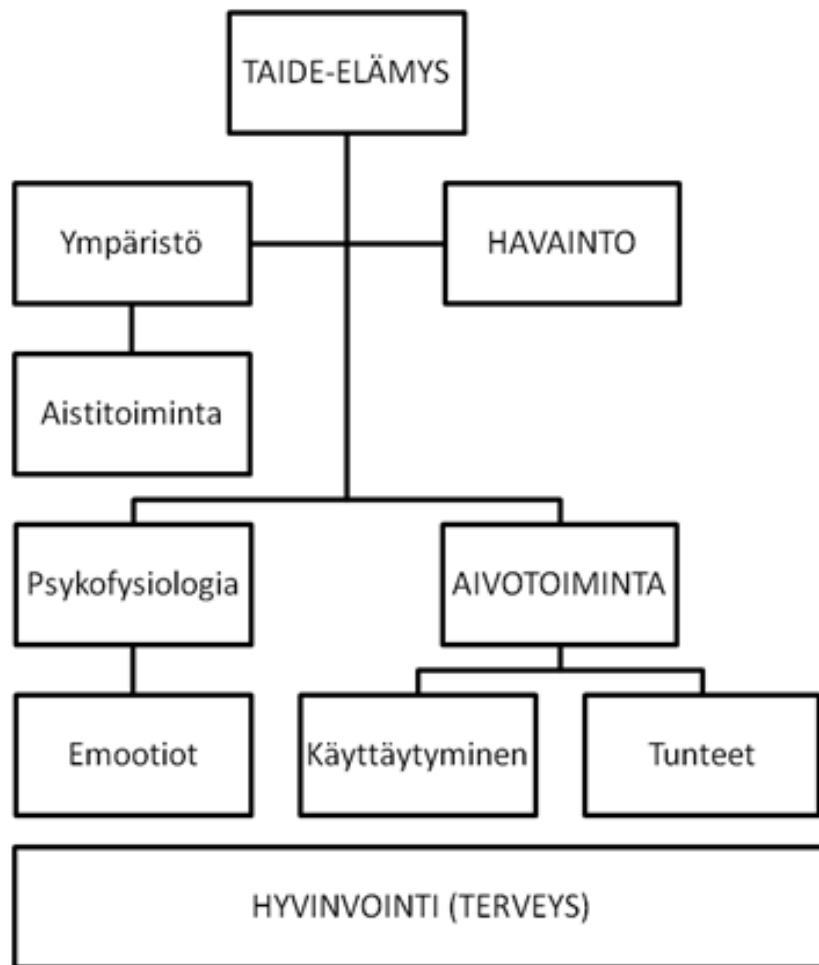
Tässä luvussa käyn lävitse ohjaustoiminnan artenomin koulutuksesta saamia taitoja ja valmiuksia, joita ohjaustoiminnan artenomi voi moniammatilliseen työyhteisöön tuoda.

5.1 Ohjaustoiminnan artenomin menetelmäosaaminen

Kulttuurialan edustajana ohjaustoiminnan artenomilla on kattava osaaminen kulttuuristen menetelmien käyttämisestä ryhmän ja yksilön ohjauksessa. Omakohtaiset kokemukset ja elämykset auttavat ohjaustoiminnan artenomia valitsemaan asiakastarpeiden arvioinnin avulla kyseiseen tilanteeseen sopivimman menetelmän, jotta ohjauksen suunnittelussa esille nostetut tavoitteet toteutuvat. Ohjauksen tavoitteet muodostuvat ohjaajan pedagogisesta tai terapeuttisesta työotteesta tai moniammatillisen työyhteisön yhteisestä suunnitelmasta. (Ohjaustoiminnan opetussuunnitelma 2009)

Ohjaustoiminnan artenomi on perustaidot luovan ilmaisun, kirjallisuuden, draaman, fyysisen ilmaisun sekä musiikin käyttämisestä ohjauksessaan. Hän voi valita ohjauksen menetelmän myös yhdeksästä eri käsityömenetelmästä, joihin hän saa valmiudet ammattiopintojen myötä. Ohjaustoiminnan artenomi osaa soveltaa käsityömenetelmien ohjausta sekä prosessi- että tuotantotavoitteisesti, jolloin asiakas kokee toiminnan rikastuttavan hänen hyvinvointiaan useista näkökulmista. (Ohjaustoiminnan opetussuunnitelma 2009) Näitä näkökulmia voidaan hyödyntää laajasti hyväksi perhetyön asiakkaiden taustojen kartoittamiseksi, kuntouttamiseksi sekä virkistystoiminnan järjestämiseksi.

Perusopintojen lisäksi sivuaine ja vapaavalintaiset opinnot voivat muodostua käsityömenetelmistä, toiminnallisista tai ilmaisullisista menetelmistä tai mediaperusteisista menetelmistä, jolloin menetelmäosaaminen moninkertaistuu (Ohjaustoiminnan opetussuunnitelma 2009.) Laaja menetelmäosaaminen mahdollistaa asiakkaiden omien mielenkiinnonkohteiden nostamisen toiminnan keskiöön, jolloin sitoutuminen toimintaan lisääntyy ja tavoitteiden saavuttaminen tulee mielekkäämmäksi. Kattavasti käytetyt menetelmät tarjoavat asiakkaille uudenlaisia kokemuksia ja elämyksiä, joiden kautta heidän kulttuurituntemuksensa sekä hyvinvointinsa lisääntyy.

KUVIO 6 Taide-elämyksen vaikutukset hyvinvointiin (Hyypä, Liikanen 2005)

Ohjaustoiminnan artonomin menetelmäosaamiseen liittyy vankasti kulttuurin voiman ja merkityksen ymmärtäminen. Ohjaustoiminnan artonomi osaa ottaa huomioon sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön vaikutuksen ja siten muuttaa taide-elämyksen asiakkaan hyvinvoinniksi. Markku T. Hyypän ja Hanna-Liisa Liikasen mukaan taide-elämys voidaan nähdä myös emotionaalisena, mutta asiaa tarkastellaan erityisesti taide-elämyksen kautta kuviossa 2. Taide-elämyksen kokeminen lähtee aistiärsykkeiden kautta, joita tulkitaan kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön muovaamien havaintomallien kautta. Mielikuvitus on erityisessä roolissa taide-elämyksen kokemisessa. (Hyypä & Liikanen 2005, 58–64.)

5.2 Vuorovaikutuksen arviointi

Ohjaustoiminnan artonomilla on hyvät taidot ja tiedot ryhmän toiminnasta ja ryhmävaiheiden tunnistamisesta. Hän kykenee myös arvioimaan, miten asiakkaan henkilökohtaiset resurssit vaikuttavat yksilön sosiaaliseen ja emotionaaliseen toimintaan. (Ohjaustoiminnan opetussuunnitelma 2009) Näin hän pystyy arvioimaan asiakasperheiden yksilöllistä avun ja tuen tar-

vetta vuorovaikutussuhteen rakentamisessa ja löytämään perheryhmän tilanteeseen sopivat tavoitteet ja menetelmät.

Ohjaustoiminnan artemini osaa havainnoida ryhmän käyttäytymistä ja vuorovaikutussuhteita, joten vuorovaikutusta lisäävän toiminnan suunnitteleminen ja tavoitteiden asettelu vastaavat tilanteen haasteisiin. Toiminnan arvioiminen erilaisia menetelmiä hyödyntäen on merkittävä osa ohjaustoiminnan arteminin työtä. Lisäksi ohjaustoiminnan arteminilla on runsaasti vuorovaikutuksen muutosten havainnointiin tarvittavaa ymmärrystä perheryhmän suhteiden muodostumisesta.

Ohjaustoiminnan artemini tuntee ryhmäytämismenetelmät ja osaa käyttää niitä tarkoituksen mukaisesti perheyhteisössä. Perheen sisäinen ryhmäytyminen on pohjana onnistuneelle vuorovaikutussuhteelle. Heikon vuorovaikutussuhteen ja turvallisen yhteenkuuluvuuden puutteen seurauksena vanhemmat suhtautuvat varautuneesti lastaan kohtaan, tällöin lapsen käyttäytyminen muuttuu usein häiriintyneeksi (Wiking 1993).

5.3 Kulttuurinen näkökulma asiakkaaseen

Ohjaustoiminnan artemini näkee asiakkaan elämänsäkuun vaikuttavia haasteita ja mahdollisuuksia kulttuurisesta näkökulmasta käsin. Tällöin hän pystyy näkemään kulttuurin merkityksen asiakkaan hyvinvoinnille. (Ohjaustoiminnan opetussuunnitelma 2009) Näkökulma antaa mahdollisuuden käyttää kulttuurisia menetelmiä hyvinvoinnin lisäämiseksi. Kulttuuristen menetelmien käytöstä perhetyön välineinä tulee tällöin itseisarvo eivätkä ne jää vain työmenetelmiksi muiden käsittelytapojen ohelle.

Kulttuuristen menetelmien käyttäminen auttaa perheitä asettumaan osaksi yhteiskuntaa ja sen tapakulttuuria. Ohjaustoiminnan artemini suunnittelee toiminnan osaksi yhteiskunnallista tilaa ja ympäröivää kulttuuria, ottaen huomioon jokaisen asiakasperheen omat toimintatavat. Perheen ymmärtäessä roolinsa yhteiskunnassa ja kulttuurissa toimivana yksikkönä sen on helpompi muuttaa ohjauksessa esiin tulevat huomiot käytännöksi.

Ohjaustoiminnan artemini kohtaa asiakkaan tämän omien voimavarojen kautta. Toiminta suunnitellaan vahvistamaan perheen omien toimintatapojen vahvuuksia sekä tuottamaan uudenlaisia käytänteitä perheen toimintakulttuuriin. Asiakkaat ovat vastaanottavia muutokselle, kun ne kiinnitetään heidän olemassa oleviin toimintoihin ja tapoihin. Motivaatiota lisää myös positiivinen huomio ja palaute perheen olemassa olevista toimintamalleista.

Asiakas saa kulttuurisesta toiminnasta mahdollisuuden kehittää itseään ja löytää itsestään uusia voimavaroja. Ohjaustoiminnan artemini vie asiakkaan kulttuurisiin keinoin matkalle itseensä ja perheeseensä, jolloin hän löytää itselleen uusia vahvuuksia. Ohjaustoiminnan arteminin toteuttama toiminta tuottaakin perhetyön asiakkaille voimauttavia kokemuksia.

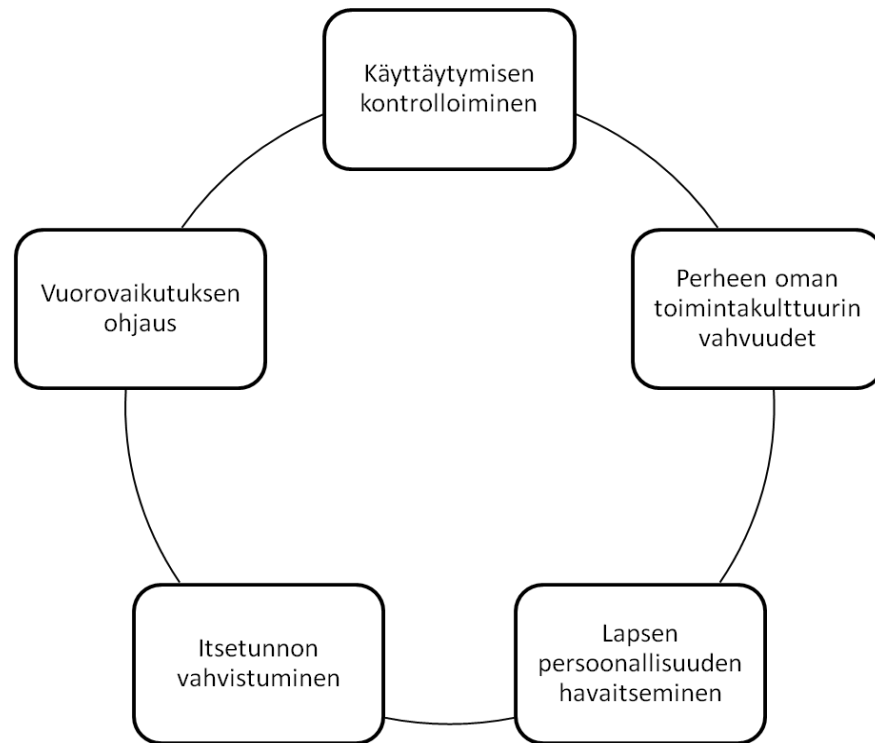
6 OHJAUSTOIMINNAN ARTEMININ KOKEMUKSET MONIAMMATILLISESTA PERHETYÖSTÄ

Tässä luvussa kerron kokemuksistani ja havainnoistani perhetyön projekteissa. Opinnäytetyöhöni johtaneissa projekteissa työskenneltiin moniammatillisissa tiimeissä, joiden tavoitteina oli edistää perheiden hyvinvointia vuorovaikutusta parantamalla. Toimiessani molemmissa projekteissa alusta loppuun saakka sain hyvän kuvan ohjaustoiminnan arteminin mahdollisuuksista toteuttaa perhetyötä sekä toiminnasta moniammatillisen tiimin jäsenenä.

6.1 Ohjaustoiminnan arteminina perhetyössä

Ekologisen teorian pohjalta suunniteltu perhetyö ottaa toiminnan lähtökohdaksi perheen yksilöllisen kohtaamisen ja heidän oman toimintakulttuurinsa ymmärtämisen. Ohjaustoiminnan arteminin ammattitaidon keskiössä ovat asiakastarpeiden arvioiminen sekä elämäntilanteen erilaisten vaiheiden muodostamien haasteiden arvioiminen, joten arteminille on luontevaa liittää ohjauksessaan käytettävät menetelmät vastaamaan perheen yksilöllisiin tarpeisiin. Ohjaustoiminnan artemini pystyy myös tekemään nämä tarpeet näkyviksi muille moniammatillisen tiimin jäsenille.

Ohjaustoiminnan arteminilla on perhetyötä tekevissä tiimissä uudenlainen lähestymistapa, jossa ymmärrys kulttuurista ja havainnot perheestä muodostavat käytettävien toimintamenetelmien valikoitumisen. Lähestymistapa poikkeaa haastattelujen kautta tehtävään perheen lähestymiseen ja tilanteen kartoittamiseen nähden. Ohjaustoiminnan arteminin käyttämät menetelmät toimivat asiakkaille sekä kuntouttavina että myös virkistävinä. Usein asiakkaat ottavatkin kulttuuristen menetelmien käytön lähinnä virkistävästä näkökulmasta, jolloin niiden kautta saadaan perheestä esiin piirteitä, joita he eivät itse tiedosta tai eivät halua tuoda muiden tietoisuuteen.

KUVIO 7 Ohjaustoiminnan artonomi voi vaikuttaa asiakkaan hyvinvointiin monesta näkökulmasta

6.1.1 Kulttuurisilla menetelmillä uusia havaintoja

Puhuvat kädet -tuokioiden aikana asiakaskunta muodostui perheistä, jotka olivat olleet jo pitkään perheneuvolan asiakkaita. Asiakassuhteet oli aloitettu lasten oireillessa vanhempiensa eroa. Perhetyöntekijät ja psykologit olivat hoitaneet perheitä ja käsitelleet heidän asioitaan useita kertoja keskustellen sekä muita menetelmiä käyttäen.

Puhuvat kädet -tuokion aikana perheille tarjottiin ohjaustoiminnan artonomin ohjaamia tuokioita, joissa käytettiin kädentaidollisia menetelmiä. Perheille kerrottiin tuokion olevan keventämässä muutoin keskustelupainotteista päivää eroryhmässä. Asiakasperheiden vanhemmat suhtautuivatkin toimintaan selkeästi virkistävänä taukona, joten heidän itsekontrollinsa heikkeni ja heidän suojakuorensa sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja kohtaan aukesi hieman.

Asiakkaiden rentoutuminen ohjaustoiminnan artonomin ohjauksen aikana mahdollisti uudenlaisia havaintoja perheen sisäisestä vuorovaikutuksesta. Erään perheen kohdalla havaittiin suuria ongelmia koskien vanhemman riippuvuussuhdetta lapseensa. Useiden vuosien perheneuvolan asiakkuuden aikana perhe on pystynyt salaamaan riippuvuuden, sillä tapaamisissa vanhempi on kyennyt kontrolloimaan psykologille antamaansa viestiään tai hän ei ole edes ymmärtänyt olevansa lapsestaan riippuvainen.

Vapaamuotoinen kulttuurillinen toiminta vei vanhemman keskittymisen ohjattuun kädentaidolliseen tekemiseen, eikä hän enää muistanut peittää riippuvaisuuttaan lapsestaan. Toimiessaan lapsensa kanssa hän toi puhees-

saan sekä toiminnoissaan esiin vahvan tarpeensa kontrolloida lapsensa tekemisiä ja rajoittaa hänen toimintojaan omien tarpeidensa mukaisesti. Huomioita tästä riippuvuussuhteesta tekivät paikalla olleet ohjaustoiminnan artenomi, sosionomi ja psykologi.

Moniammatillisessa tiimissä purettiin ohjauksen havaintoja ja huomioita. Jokainen Puhuvat kädet -tuokiota seurannut tiimiläinen oli tehnyt huomion ko. perheen osalta vanhemman riippuvuudesta lapsensa suhteen. Näiden havaintojen myötä psykologit ja sosionomit arvioivat omissa keskusteluissa nousseita huomioita uudesta näkökulmasta käsin ja totesivat perheen ongelman. Eroryhmän jälkeen perheneuvolassa tehostettiin perheelle tarjottavaa apua.

6.1.2 Vuorovaikutuksen ohjaus

Ohjaustoiminnan artenomin ohjaustilanne oli rakennettu siten, että perheen vuorovaikutus oli toiminnan keskiössä, vaikka se asiakkaille ei näyttäytynyt toiminnan tarkoituksena. Toiminta oli kuvattu omien tärkeiden asioiden esittelyä ja niiden pohtimisena. Asiakkaiden huomio kiinnitettiin enemmän tärkeiden asioidensa käsittelyyn eikä keskinäisen vuorovaikutuksensa kontrolloimiseen.

Ohjaus paljastikin erään perheen kohdalla vanhemman ja lapsen välillä vallitseva vuorovaikutuksen olevan pahoin puutteellista. Ryhmän vetäjät havaitsivat, että heidän keskustellessaan kahdestaan he eivät kuunnelleet toisiaan. Vanhempi ja lapsi puhuivat molemmat omista asioistaan kykenemättä olemaan aidosti läsnä toisiaan varten. Perheen keskittymiskyky myös hajosi helposti jonkun ohjaajan lähestyessä heitä. Tällöin perheen vanhempi ja lapsi alkoivat kertoa asiaansa paikalla olevalle ohjaajalle toisensa sijaan.

Perheen lapsella on usein havaittu häiriökäyttäytymistä, jonka syynä voi olla moraalikäsitteiden heikko rakentuminen. Epäonnistuneessa vanhempi-suhteessa lapsen ei tarvitse rajoittaa moraalikäsitteistään tyydyttääkseen vanhempansa, jolloin lapsi ei kykene estämään häiriökäyttäytymistään (Wiking 1993, 36). Perheen heikko vuorovaikutussuhde vanhemman kanssa vaikuttaa lapsen suhteeseen vanhempansa kieltoja ja käskyjä kohtaan. Rajojen asettamisen ehtona on jo olemassa oleva vuorovaikutussuhde (Wiking 1993, 36).

Moniammatillisessa tiimissä pohdittiin, miksi vuorovaikutusongelmat eivät ole tulleet perheen kohdalla näin voimakkaina aikaisemmin esille. Vuorovaikutusongelmat paljastuivat ohjaustoiminnan artenomin ohjauksessa, sillä yhteisissä perhetyöntekijän tapaamisissa vuorovaikutus on pysynyt kasassa keskustelun johtajan avulla. Nyt vanhemman ja lapsen tuli olla vuorovaikutuksessa kahdestaan, jolloin ongelmat tulivat näkyviksi. Ongelman noustua tietoisuuteen moniammatillisella työryhmällä oli useita menetelmiä perheen auttamiseksi.

6.1.3 Itsetunnon vahvistuminen

Ollaan yhdessä -ryhmässä tavoitteena oli rakentaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä vahvistaa kummankin itsetuntoa. Ryhmäläisille oli tavoitteena korostaa äidin ja lapsen omaa persoonallisuutta ja persoonallista tapaa olla vuorovaikutuksessa. Ohjaus tuki jokaisen perheen omaa toimintakulttuuria ja antoi palautetta heidän olemassa olevista vahvuuksistaan. Tavoitteena oli näin vähentää perheen tarvitseman tuen tarvetta jatkossa.

Ryhmässä oli äiti-vauva-pari, joka oli ollut jo pitkään sosiaalihuollon sekä terveydenhoidon erityispalveluiden asiakkaana. Äidin resursseja toimia äitinä oli arvioitu hänen oman menneisyytensä vuoksi ja lisäksi hänen lapsensa oli luonteeltaan huomattavasti äitiään temperamenttisempi, joten äidin itsevarmuus oli kadoksissa. Ryhmässä hän toimi peitellen äitiytään eikä luottanut omiin tunteisiinsa.

Ohjauksen näkökulmasta äiti kaipasi paljon rohkaisua ja kannustusta toimintoissaan, jotta hän voisi vanhempana luontevasti suhtautua lapseensa. Luontevalla ja aidosti läsnä olevalla suhteella ehkäistään lapsen häiriökäyttäytymistä, sillä se on usein seurausta vanhemman varautuneesta suhtautumisesta lapseensa ja tällöin vanhemman ja lapsen turvallisen yhteenkuuluvuuden rakentumisessa heitä täytyy tukea (Wiking 1993, 19). Psykologin ja ohjaustoiminnan artonomin arvion mukaan äidin arkuus lapsensa hoidossa voisi muutoin tulevaisuudessa tuoda heidät suuremman avuntarpeen piiriin.

Ohjaustilanteessa ohjaustoiminnan artonomi otti huomioon perheitä yksilöllisesti antaen välitöntä palautetta heidän hyvistä hetkistään toimintatuokion aikana. Vanhemmat tarvitsevat usein tukea ja kehua siitä, mikä heidän vanhemmuudessaan on mennyt hyvin (Wiking 1993, 91). Aluksi epävarman äidin itsevarmuus lisääntyi ryhmän tapaamiskertojen aikana, ja hän rohkaistui käyttämään persoonallista tapaansa vauvansa kanssa yhdessä oloon.

Viimeisellä tapaamiskerralla jokaiselle äidille näytettiin videota hänen ja vauvansa hyvästä vuorovaikutushetkestä. Video antoi positiivisten kohtausten kautta vanhemmalle todellista tietoa hänen olemuksestaan äitinä (Sinkkonen 2008, 80). Äitiydestään epävarma vanhempi tuli viimeiseen tapaamiskertaan jännittyneenä videosta. Nähdessään kuvamateriaalin ja kuullessaan positiivisen palautteen hän rentoutui ja kertoi, ettei ollut ymmärtänyt vuorovaikutuksen muodostuvan näin pienistä teoista.

Psykologin ja ohjaustoiminnan artonomin arvioiden mukaan perheen äiti ja lapsi saivat ryhmästä hyvän kokemuksen, joka vahvistaa perheen omaa toimintakulttuuria. Äidin itsetunnon parantuminen antaa hänelle hyvän mahdollisuuden luoda lapsensa kanssa toimivan vuorovaikutussuhteen ja näin vähentää merkittävästi jatkossa tarvittavan tuen määrää.

6.1.4 Lapsen persoonallisuuden havaitseminen

Ohjaustoiminnan artenomi oli käyttänyt ohjauksessaan toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla äideille tuotiin näkyväksi heidän oma persoonallinen tapansa olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Ryhmässä äidit havainnoivat vauvansa reaktiota ja vertailivat niitä toistensa kanssa. Ryhmäkokemus auttoi äitejä peilaamaan omaa toimintaansa toisten toiminnan kautta. Tämä auttoi heitä myös rakentamaan ymmärrystä oman vauvan yksilöllisyydestä. Vauvan omat persoonalliset tarpeet erottuivat ryhmän muiden lasten tarpeista, mutta myös äidin omista tarpeista.

Ollaan yhdessä -ryhmässä oli mukana äiti ja lapsi, joiden vuorovaikutussuhde oli arvioitu neuvolassa hyväksi, eikä kukaan ollut huomionnut heidän tarvitsevan suhteeseensa lisätukea. Äiti oli nähnyt ryhmän mainoksen neuvolan seinällä ja halunnut tulla mukaan ryhmään tutustuakseen muihin samassa elämäntilanteessa oleviin vanhempiin. Hänen lähipiiriinsä ei kuulunut lainkaan perheitä, joissa olisi ollut pieniä lapsia.

Ryhmän toiminta oli rakennettu tukemaan äitien ja vauvojen omien persoonallisuuksien kohtaamista ja toiminnassa autettiin vanhempia havainnoimaan näiden persoonallisuuksien eroja. Äiti, joka oli tullut tutustumaan uusiin ihmisiin, löysi ryhmässä oman lapsensa. Äidin ja lapsen vuorovaikutus oli rakentunut hyvin pitkälti äidin oman mielikuvan varaan eikä vauvan todellisen minän. Äiti tunnisti lapsessaan vain samankaltaisia piirteitä kuin itsessään ja miehessään. Kuitenkin vauvan todellisten luonteenpiirteiden on oltava vuorovaikutuksen lähtökohtana, muutoin vanhempi voi tulkita lapsensa toimintaa väärin. Vanhemman tekemät virheelliset tulkinnat lapsensa käyttäytymisestä johtaa vanhemman toimintaan omien mielenliikkeidensä mukaan ja tällöin lapsi vain hämmentyy (Sinkkonen 2008, 110).

Toiminnan myötä äiti havaitsi lapsessaan luonteenpiirteitä ja temperamenttisuutta, jota ei ollut tiedostanut lapsessaan olevan. Vanhempien onkin tärkeää ymmärtää, että fantasiat, joita he rakentavat lastensa ympärille eivät ole todellisia, vaan heidän on tutustuttava lapseensa, jotta he voivat solmia toimivan vuorovaikutuksen (Sinkkonen 2008, 29). Perheen kohdalla vuorovaikutuksen ongelmat olivat kuitenkin erittäin vähäisiä ja pienistä ongelmista voidaan kasvaa vahvempaan vuorovaikutukseen. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa olevat kommunikaatio-ongelmat antavat lapselle mahdollisuuden kehittää omaa ajatteluaan ja psyykkistä työskentelytaitoaan ja vasta pitkäkestoiset ongelmat voivat johtaa tunne-elämän ongelmiin (Sinkkonen 2008, 79).

Ollaan yhdessä -ryhmä tarjosi perheen äidille hyvän mahdollisuuden tiedostaa lapsensa persoonallisuus, jotta ongelmilta jatkossa välttyttäisiin. Psykologin ja ohjaustoiminnan artenomien tekemien havaintojen mukaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutus ryhmän aikana parantui oikeaan suuntaan, sillä lapsen persoonallisuus oli lopulta paremmin mukana vuorovaikutuksen lähtökohtana. Ryhmässä toimittiin siis sosiaalista avuntarvetta ennaltaehkäisten.

6.1.5 Perheen oman toimintakulttuurin vahvuudet

Eroryhmän puhuvat kädet -tuokiossa kädentaidollisilla menetelmillä oli tavoitteena tuoda vanhemmalle ja lapselle uudenlainen keino vuorovaikutuksen toteuttamiselle. Tehtävät oli suunniteltu siten, että molemmat pääsevät tuomaan esiin itselle tärkeitä asioita ja kertomaan mielipiteitään niistä toisilleen. Lopuksi vanhempi ja lapsi työstivät yhteisen teoksen molemmille tärkeistä asioista.

Eroryhmän asiakkaat olivat olleet jo pitkään sosiaalipalveluiden asiakkaina ja käyttäneet monenlaisia menetelmiä omien asioiden avaamiseksi. Kädentaidollinen teosvaihto toi kuitenkin jälleen uudenlaisen menetelmän vuorovaikutuksen avaamiseksi ja tärkeiden asioiden näkyväksi tekemiseksi.

Puhuvat kädet -tuokiossa mukana ollut vanhempi oli tuokioiden lopussa yllättynyt siitä, kuinka pienistä asioista hänen lapsensa nauttii. Vanhempi oli kokenut paineita siitä, kuinka hän kykenisi tarjoamaan eron jälkeen lapselleen riittävästi syitä nauttia elämästään. Teosvaihdon myötä hän kuitenkin ymmärsi lapselleen tärkeiden asioiden nousevan heidän omasta arjestaan. Lisäksi hän huomasi niiden olevan usein sellaisia pieniä asioita, joille vanhempi itse ei ole osannut asettaa suuria odotuksia ja paineita. Oivallus perheen olemassa olevien toimintatapojen tärkeydestä auttaa vanhempaa ja lasta jatkossa keskittämään voimavarojaan oikeaan suuntaan.

6.2 Ohjaustoiminnan artonomina moniammatillisessa työyhteisössä

Perhetyötä tekevä työyhteisö on orientoitunut vahvasti asiakkaan yksilölliseen auttamiseen. Ammattitaito asiakkaiden kohtaamisessa heijastui vahvasti myös tiimityöskentelyyn. Moniammatillisessa työyhteisössäkin ilmapiiri oli toisia kunnioittava ja tasavertaisen kohtaamisen periaate oli vahvasti läsnä. Samoista lähtökohdista myös ohjaustoiminnan artonomi kohtaa asiakkaansa sekä työyhteisönsä.

6.2.1 Yhteis- ja ryhmätyötaidot

Työtiimissä ohjaustoiminnan artonomi tuntee ryhmädynamiikan ja osaa arvioida toimintaa myös ryhmän kehityksen kautta. Tiimin jäsenenä toimiessaan artonomi voikin vaikuttaa moniammatillisen työryhmän kehittymiseen siten, että työn tavoitteet saataisiin parhaiten saavutetuiksi. Ohjaustoiminnan artonomi toimi projekteissa ryhmän henkisen ilmapiirin vetäjänä, vaikkei hän ollutkaan varsinaisen projektin vetäjä.

Moniammatillisen työryhmän toimintaan ohjaustoiminnan artonomi vaikutti tiimiläisten tasavertaisuutta kunnioittaen. Erityisesti päätöksentekotilanteissa ohjaustoiminnan artonomin rooli korostui. Hän toi esiin vaihtoehtojen näkökantojen erilaisuuden eikä näkemysten esittäjien taustoja. Artonomi vaikutti myös ryhmän toimintailmapiiriin vahvasti ollessaan ryhmässä perinteisten perhetyön roolimallien ulkopuolinen toimija.

6.2.2 Projektityöosaaminen

Selkeä yhteinen päämäärä ja työn projektiluontoisuus ohjasivat moniammatillisen tiimin toimintaa. Projektityöskentely toi monen ammattilaisen työhön uudenlaisen työmenetelmän. Ohjaustoiminnan arteminin vahva osaaminen auttoi moniammatillista tiimiä projektin hallinnassa ja läpiviennissä.

Ohjaustoiminnan arteminin työnkuva on vahvasti projektiluontoista. Työhön kuuluu ryhmien ja yksilöasiakkaiden toiminnan suunnittelua asiakas-
tarpeiden kartoituksesta toiminnan kautta tavoitteiden saavuttamisen arviointiin. Ohjaustoiminnan arteminit saavat koulutuksessaan hyvät valmiudet myös projekti- ja hanketyöskentelyä varten. Moniammatillisessa tiimissä ohjaustoiminnan arteminilla olikin hyvä näkemys projektityöskentelyn toimintatavoista ja tavoitteista.

Projekteissa työskennelleissä moniammatillisissa suunnittelutiimeissä ohjaustoimin arteminilla oli työn kokonaiskuvaa kokoava rooli. Arteminin taidot toiminnan ja tapahtumien järjestäjänä auttoivat koko ryhmätoiminnan suunnittelua. Ryhmän kokoaminen vaatii laajaa näkemystä toiminnan suunnittelusta, markkinoinnista, valmistautumisesta ja muusta organisoinnista. Projekteissa järjestetyissä ryhmissä ohjaustoiminnan arteminin tekemät huomiot suunnitteluvaiheessa auttoivat merkittävästi ryhmän toteuttamisen onnistumisessa.

6.2.3 Poikkitieteellinen näkökulma

Ryhmän toiminnan suunnittelun päävastuu oli aina toiminnasta vastaavalla ammattilaisella, joka teki suunnittelutyön oman ammattinsa näkökulmasta. Työ sai kuitenkin syvyyttä, kun jokaisen toiminnan periaatteet avattiin muille tiimiläisille. Oman alansa ammattilaiset saivat kuulla palautetta ja huomioita omasta suunnitelmastaan eri tieteenalojen näkökulmasta. Tämä antoi mahdollisuuden pohtia ja kehittää suunnitelmaa uusien näkökulmien kautta.

Ohjaustoiminnan artemini joutuu koulutuksensa ja työnsä aikana pohtimaan omia toimintasuunnitelmiaan useiden tieteenalojen näkökulmista. Kulttuurialan edustajan ohjaustoiminnan arteminin työssä näkyvät vahvasti mm. kasvatustieteet, pedagogiikka, terapeutisuus sekä hoitotieteet. Vahva poikkitieteellinen ala antoi moniammatillisessa tiimissä arteminille mahdollisuuden antaa monipuolista palautetta ja kehittämisohjeita muiden tiimiläisten toimintasuunnitelmista.

6.2.4 Ohjaustoiminnan arteminin merkitys

Perhetyö on ennestään moniammatillista, ja perheet kohdataan yksilöllisesti ja heidän omat tarpeensa huomioon ottaen. Ohjaustoiminnan arteminin tuoma lisäarvo perhetyölle on kuitenkin merkittävä. Edellä mainituissa perhetyön kentän projekteissa ohjaustoiminnan arteminin mukana olo oli ratkaisevassa roolissa perheiden arvioinnin ja tuen tarpeen kartoit-

tamisen suhteen. Myös asiakkaiden kokema virkistäytyminen auttoi lisäämään heidän hyvinvointiaan.

Ohjaustoiminnan arteminin rooli moniammatillisen tiimin tuottamassa perhetyössä oli tehdä asiakastarpeen kartoituksen kautta havaintoja perheen toimintakulttuurista ja tuoda sitä näin ollen näkyväksi myös muulle työyhteisölle. Ohjaustoiminnan arteminilla asiakastarpeiden arviointiin on käytössä laaja menetelmäkirjo havainnoinnista ja haastattelusta kädentaidollisiin tai ilmaisullisiin menetelmiin. Kulttuurisen toiminnan kautta perhetyön asiakkaat toivat itsestään esiin erilaisia asioita kuin pelkän haastattelun ja keskustelun kautta.

Taustatietojen lisäksi ohjaustoiminnan artemini kykeni toiminnallaan nostamaan esiin perheen piileviä tuen tarpeita. Perhetyön moniammatillisen tiimin haasteita on osata auttaa perhettä siten, että lopulta perhe toimii itsenäisesti. Tuen kohdentaminen oikeisiin asioihin on perhetyön onnistumisen kannalta keskeistä; siksi onkin erittäin tärkeää, että ohjaustoiminnan arteminin toteuttama toiminta tuotti perheen yksilölliset haasteet näkyviksi.

7 POHDINTA

Tässä luvussa arvioin tutkimukseni luotettavuutta sekä tuloksia. Tuon esiin myös ajatuksia jatkotutkimusaiheista. Käsittelen myös omaa työprosessiani sekä omaa oppimistani.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Fenomenologis-hermeneuttisella tutkimusotteella suorittamassa tutkimuksessani merkittävimmät aineistot olivat opintoihini liittyneet projektit. Tutkimuksessani käsittelin asiakkaiden kokemuksia analysoimalla niitä omien sekä moniammatillisen tiimin havaintojen kautta. Tutkimukseni lähestymistapa ohjaustoiminnan artenomin roolia kohtaan olikin kvalitatiivinen.

Tutkimukseni luotettavuutta lisäsi moniammatillinen havainnointeja kerännyt joukko. Eri ammattialojen tekemien havaintojen perusteella havainnoinnin luotettavuus lisääntyi merkittävästi. Tällöin ennakkokäsitysten merkitys havainnoinnin taustalla ei ollut niin vahvasti havaittavissa. Tutkimusta tehdessäni ja havaintoja kriittisesti tarkastellessani asetin painoarvoa erityisesti asiakkaiden kokemuksen laaja-alaiselle huomioon otamiselle havainnoitsijoiden keskuudessa.

Tutkimuksen aineisto oli kerätty muutamien vuosien aikana. Projektien väliin jäänyt vuosi antoi mahdollisuuden tarkastella ennakkokäsityksiäni ja pohtia kriittisesti havainnointitaitoja sekä asioiden merkityksellisyyttä. Toisen projektin kohdalla kykenin kehittämään havainnointia poistamalla ennakkokäsityksiä sekä tekemään havaintoja asiakkaiden kokemuksista kriittisemmin kuin aikaisemmin.

Keräämääni aineistoa työstin useaan otteeseen ja tarkastelin kriittisesti tulkintaani. Tarkastelussa käytin hyödyksi myös projekteissa mukana olleita moniammatillisia tiimejä arvioidessani tulkintani oikeellisuutta. Rakentavat keskustelut havainnoista ja niiden tulkinnasta veivät tutkimustani kohti laadukkuutta. Kriittinen havaintojen ja tulkinnan tarkastelu antoivatkin lopulta varsin luotettavan kuvan siitä, mitä asiakkaiden kokemukset kertoivat ohjaustoiminnan artenomin roolista perhetyön toimivana.

7.2 Tutkimustuloksen arviointi

Tutkimuksessani esiin nousi ohjaustoiminnan artenomin vahva rooli asiakastarpeiden ja tuen tarpeiden näkyväksi tekijänä. Toisaalta projektini olivat vahvasti ennaltaehkäiseviä sekä avuntarvetta kartoittavia, joten ohjaustoiminnan artenomin roolinkin muodostumisessa korostuivat nämä lähtökohdat. Jos tutkimusaineisto olisi kerätty kuntouttavan perhetyön tai jälkihoidon toimintaympäristöissä, ohjaustoiminnan artenomin roolissa olisivat varmasti korostuneet erilaiset merkitykset ja taidot.

Tutkimuksen tulos toi hyvin esiin ohjaustoiminnan artonomin roolin erityisesti ennaltaehkäisevän sekä arvioivan perhetyön toiminnassa. Kulttuurialan yhdistäminen opetusministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimenpide-ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysalan työkentälle tuo toiminnalle syvyyttä ja laajuutta, joka auttaa asiakkaiden hyvinvoinnin lisääntymiseen.

Perhetyön tarpeen lisääntyminen yhteiskunnassa pakottaa kunnat tuottamaan tai ostamaan jatkuvasti lisää perhetyön palveluita. Päättäjien tuleekin arvioida toiminnan tehoa ja laadukkuutta, jotta asiakkaiden hyvinvointia voidaan lisätä ja välttää asiakkaiden syrjäytyminen ja pitkäaikaiset lastensuojelun asiakkuudet. Siksi päättäjien tulisikin ottaa huomioon tutkimuksen tulosten merkitys laadukkaaseen perhetyön tuottamisesta moniammatillisen ja -alaisen tiimin toteuttamana. Kulttuurialan edustajana ohjaustoiminnan artonomi laajentaa merkittävästi perhetyötä tekevää sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista koostuvaa tiimiä.

7.3 Tutkimusaiheita jatkossa

Tutkimuksessani keskityin ohjaustoiminnan artonomin rooliin perhetyössä. Kuitenkin sosiaali- ja terveysalojen toimintaympäristöissä voisi ohjaustoiminnan artonomille löytyä monia erilaisia roolituksia. Näiden roolien näkyväksi tekemiseksi tulisi tehdä omat tutkimuksensa. Tutkimukset toisivat perusteet työnantajille palkata kulttuurialan ammattilaisia täydentämään omaa työyhteisöään.

Oma kiinnostukseni perhetyöhön tuo esiin lisätutkimuksen tarpeen ohjaustoiminnan artonomin roolista kuntoutuksen perhetyön, avohuollon lastensuojelun sekä jälkihoidon toimintaympäristöissä. Ohjaustoiminnan artonomien tuomat kulttuuriset menetelmät voisivat olla tukemassa koko perhetyön prosessia. Lisäksi pitkäaikainen vertailututkimus ohjaustoiminnan artonomin vaikutuksista perhetyön kustannuksiin ja vaikuttavuuteen olisi erittäin mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Tutkimusteni pohjalla olevissa projekteissa toimi moniammatilliset tiimit, jotka osallistuivat kanssani ohjaustoiminnan artonomin tuottaman toiminnan havainnointiin ja tulosten tarkasteluun. Kuitenkin lopullinen tutkimus ohjaustoiminnan artonomin roolista on tässä tapauksessa ohjaustoiminnan artonomin tekemä. Muiden ammattikuntien arvio ja tutkimus ohjaustoiminnan artonomin liittymisestä moniammatilliseen perhetyötä tekevään työtiimiin antaisi uudenlaisen ja mielenkiintoisen näkökulman ohjaustoiminnan artonomin rooliin.

7.4 Oma työskentely ja oppiminen

Tein opinnäytetyöni jo kolmantena opiskeluvuotena, joten työn rinnalla tein runsaasti muita koulutehtäviä. Muut koulutehtävät vaikuttivat tutkimuksen kirjoittamisprosessiin, mutta pysyin silti opinnäytetyölleni laatimassani aikataulussa.

Tutkimusta ja opinnäytetyön kirjoittamista helpotti merkittävästi projektien jälkeinen aika, jonka olin käyttänyt havaintojen ja aineiston kriittiseen tarkasteluun. Kirjoitustyöhön olikin helppo tarttua, kun aineistoa oli käsitelty ja prosessoinut jo pitkään. Kirjoitusprosessi olikin jo etukäteen hyvin rajattu ja jäsennelty.

Opinnäytetyön tekeminen ja tutkimuksen kokoaminen antoivat syvyyttä koko opintoihini. Oma ymmärrykseni ammattitaidostani lisääntyi ohjaustoiminnan arteminin roolin tarkastelun myötä. Jouduin kriittisesti pohtimaan kulttuurialan ohjaajan ammattitaidon riittävyyttä ja riittämättömyyttä perhetyön sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristössä.

Tutkimuksen tekeminen oli minulle prosessina pitkä, mutta opin työskentelystä valtavasti. Jo projektien aikana opin tekemään kriittisiä havaintoja asiakkaiden kokemuksista ja erityisesti opin siirtämään ennakkokäsitykseni syrjään havaintoja tehdessäni. Tutkimuksen laatiminen kasvatti ammattitaidoittani korkeakoulutuksen tasolle. Tiedostan jatkossakin pystyväni tuottamaan ammattialaani koskevaa laadukasta tutkimusta.

Yhtenä tavoitteenani opinnäytetyölläni oli oppia fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusmenetelmän käyttö. Onnistuin saavuttamaan tavoitteeni erittäin hyvin. Pitkän prosessin aikana projektien kautta opinnäytetyön tutkimukseen onnistuin sisäistämään havainnoinnin ydinmerkityksen ja siihen liittyvät edellytykset; lisäksi taitoni aineiston pohjalta tulkitsemisessä lisääntyivät. Tutkimukseni myötä fenomenologis-hermeneuttisesta tutkimusotteesta tuli osa ammattitaitoani ja tapaani tehdä työtäni ohjaustoiminnan arteminana.

Tutkimukseni toi hyvin esiin ohjaustoiminnan arteminin roolin merkityksen sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöä rikastuttavana. Toivonkin vilpittömästi kulttuurialan toimijan tulevan pysyväksi osaksi perhetyötä, jotta asiakkaiden hyvinvointia voidaan lisätä laajemmasta näkökulmasta tarkasteltuna. Itse tulen jatkossakin ohjaustoiminnan arteminana toimimaan osana perhetyötä tekevää tiimiä sekä antamaan oman näkökulmani moniammatillisen työyhteisön toimintaan.

LÄHTEET

Arajärvi, T. & Koski, M. 1986. Lapset ja avioero. Helsinki: Painokaari Oy.

Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. 2003 Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. WSOY.

Kärkkäinen, T. 2004. Koulutuksen ja lapsi-vanhempisuhteen yhteys elämässä selviytymiseen, Sosiaalinen perimä ja koulutuskulttuurisen pääoman periytyminen sukupolvesta toiseen. Helsinki: Yliopistopaino.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.

Talib, M. 2002. Voiko tunteita opettaa? Teoksessa P. Kansanen & K. Uusikylä, (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön – lasten kuntoutuksen kehittäminen toiminnallisen tutkimuksen avulla. Oulun yliopisto. Viitattu 16.2.2012 <http://herkules oulu.fi/isbn9514274245/>

Wiking, B. 1993. Vaikeat lapset – Käytännön psykologiaa pedagogeille. Keuruu: Otava.